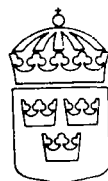

Jordbruksutskottets yttrande

1988/89:JoU4y

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

1988/89
JoU4y

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 8 november 1988 beslutat bereda jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. jämte motioner.

Jordbruksutskottets yttrande omfattar i huvudsak bilaga 2 till propositionen jämte följande motioner: Fi4 av Carl Bildt m.fl.(m), yrkande 10, Fi8 av Lars Werner m.fl. (vpk), yrkande 3, Fi11 av Bengt Westerberg m.fl. (fp), yrkande 11, Fi21 av Carl Frick m.fl. (mp), delvis, samt Fi29 av Karl Erik Olsson m.fl. (c).

Propositionen

I propositionen redovisas en bedömning av den svenska ekonomins utveckling 1988 – 1990. Bedömningen visar att den höga takten i pris- och kostnadsstegringarna fortsätter att vara det dominerande ekonomiska problemet.

Regeringen föreslår insatser för att öka arbetskraftsutbudet och rörligheten på arbetsmarknaden. Vidare föreslås åtgärder för att begränsa byggverksamheten. I propositionen aviseras en omläggning av livsmedelspolitiken och tekopolitiken liksom en utredning om konkurrensförhållandena i den svenska ekonomin.

I bilaga 2 redovisar föredragande statsrådet Mats Hellström vissa synpunkter på livsmedelspolitikens mål och medel och den internationella utvecklingen. Anförandet utmynnar i en hemställan (prop. s. 41) att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad föredraganden anfört om livsmedelspolitikens mål och medel.

Utskottet

I sammanfattningen av propositionsbilaga 2 anføres att den nuvarande livsmedelspolitiken kännetecknas av en låg grad av måluppfyllelse, samtidigt som den bidrar till inflation och begränsar tillväxtmöjligheterna i den svenska ekonomin. Utifrån våra egna nationella mål behöver politiken reformeras. Behovet av en reform förstärks av de pågående handelsförhandlingarna i GATT.

Reformarbetet måste enligt föredraganden utgå från att de olika livsmedelspolitiska målen konkretiseras och preciseras samt att nya medel utarbe-

tas för att uppnå dessa mål. En utgångspunkt för arbetet bör vara ett lägre gränsskydd än i dag. Därvid skall det pågående arbetet i GATT beaktas. Någon ensidig neddragning av gränsskyddet är inte aktuell för svensk del. En förutsättning är att andra länder visar prov på samma ansträngningar.

En andra utgångspunkt bör enligt propositionen vara att de interna regleringarna, som i Sverige är mer omfattande och svårgenomträngliga än i andra länder, minskas i omfattning och i vissa fall avskaffas. Därvid bör tekniken med pris- och avsättningsgarantier omprövas.

För det tredje bör nya medel utvecklas för att uppnå de beredskapsmässiga, regionalpolitiska och miljömässiga målen.

Tidsplanen för reformarbetet bestäms utifrån dels 1985 års livsmedelspolitiska beslut, dels GATT-förhandlingarnas förlopp.

Mot bakgrund av såväl inhemska som internationella omständigheter avser föredraganden att föreslå regeringen att tillkalla en parlamentarisk arbetsgrupp som skall fungera som en livsmedelspolitisk beredning. Dess uppgift skall vara att dels utvärdera 1985 års beslut, dels utforma förslag till en ny livsmedelspolitik fr.o.m. år 1990 i ljuset bl.a. av GATT-förhandlingarnas resultat. Arbetsgruppen skall även behandla en eventuell provisorisk lösning för år 1989 i den mån en dylik blir nödvändig med hänsyn till GATT. Konsumenter och producenter skall tillförsäkras goda möjligheter att tillföra gruppen sina erfarenheter och synpunkter.

Samtliga oppositionspartier har i följdmotioner framfört synpunkter på den framtida jordbruks- resp. livsmedelspolitiken.

I motion Fi4 (m) anføres att man från moderata samlingspartiets sida inte har något att invända mot vad regeringen anfört om livsmedelspolitikens mål och medel. Det är emellertid enligt motionen angeläget att ett kommande reformarbete tar hänsyn till berättigade krav hos såväl konsumenter som producenter. Den takt i vilken den önskvärda avregleringen kan bedrivas bestäms i hög grad av motsvarande utveckling i andra länder.

Enligt motion Fi8 (vpk) behövs en sammanhållen nationell livsmedelspolitik för hela detta område, där sårbarheten minskas samt ekologiska och regionalpolitiska hänsyn ökas. Jordbruket är i sin nuvarande form i hög grad beroende av importerade insatsmedel, där priserna hålls höga på grund av kartellliknande överenskommelser. Det s.k. världsmarknadspriset är ett konstlat pris, som styrs av ett fåtal privata storföretag och vissa länder med konstant överskottsproduktion. Det är enligt motionen missvisande att hävda att livsmedelspriserna skulle sjunka i avgörande grad, om vi lät "världsmarknadspriserna" slå igenom med resultat att stora delar av det svenska jordbruket skulle slås ut. För att få så bra och billig mat som möjligt bör vi trygga vår egen livsmedelsproduktion och i största utsträckning göra oss oberoende. Ett första steg på vägen mot billigare livsmedel är att slopa matmomsen.

I motion Fi11 (fp) anføres att jordbrukssektorn måste marknadsanpassas så att överskotten elimineras. Miljöhänsynen måste öka, och den onda cirkeln med regleringar som ständigt föder nya regleringar måste brytas. Folkpartiets grundinställning är att det är angeläget att värna om ett livskraftigt svenskt jordbruk, dels för att det producerar livsmedel för vilka vi kan

påverka kvalitet och produktionsmetoder, dels för att jordbruket tillför samhället en rad nyttigheter utöver livsmedel. Det har bl.a. stor betydelse för vår beredskap, för miljövården och för regionalpolitik, turism och friluftsliv. En ny jordbrukspolitik måste utgå från en helhetssyn där allt detta vägs in och inte bara anpassas efter livsmedelsproduktionen. Reformarbetet bör inriktas på fri prisbildning och avveckling av prisregleringslagen. Effekterna av en omställning för lantbrukarna kan mildras, om man samtidigt inför en generell arealersättning – varigenom lantbrukarna i särskild ordning får betalt för landskapsvård, beredskap m.m. – och intensifierar pågående försök och forskning för utveckling av lönsam energiodling m.m. på åkermark. Det är också rimligt att jordbruket får en väl tilltagen omställningstid varunder staten lämnar vissa garantier. Internationellt bör Sverige verka för en minskning av subventioner och gränsskydd för jordbruket. Någon ensidig förändring av det svenska gränsskyddet bör dock ej ske.

Miljöpartiet anför i motion Fi21 att man ställer sig bakom regeringens önskan att reformera jordbruket. Näringens värde från beredskapssynpunkt understryks. För att minska importberoendet och de negativa miljöeffekterna bör användningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel kraftigt minskas. De relativt höga matpriserna beror enligt motionen till stor del på förädlingsindustrin och handeln samt världens högsta matskatt, moms. Det bör vara en balans mellan livsmedlens olika kostnadselement. Av sårbarhetsskäl bör vi starta en decentraliseringsprocess för livsmedelsindustrin. Enligt motionen bör hela åkerarealen utnyttjas, i första hand för produktion av baslivsmedel och i andra hand för energi. Detta ger även positiva regionalpolitiska effekter. En modernisering och förnyelse av det svenska jordbruket måste ha som mål att avveckla kemikaliejordbruket och ge landet ett jordbruk som är uthålligt och resursbevarande och inte bidrar till att förstöra vattendrag och hav. Avgifterna på konstgödsel och jordbruksgifter bör höjas mycket kraftigt och återföras som arealersättning till odlarna. Momsen på svensk basmat bör avskaffas med höjning av den allmänna moms.

Centerpartiets motion Fi29 innehåller en utförlig och genomgripande diskussion av den framtida jordbrukspolitikens mål och medel. Synpunkterna kan här återges endast i starkt sammanfattad form. Inledningsvis anför motionärerna att behovet av förnybara miljövänliga naturresurser och kravet på en levande landsbygd är några av de kriterier som måste ligga till grund för utformningen av jordbrukspolitik. Dagens miljösituation i världen med storskalig miljöförstörelse genom förurning, förgiftning och klimatförändringar kan leda till att det ekologiska systemets produktionsförmåga kommer att avsevärt nedsättas. Jordbrukspolitik och *beredskapsmålet* måste därför utformas med hänsyn till en förändrad miljö- och naturressituation. Beträffande *konsumentmålet* anføres att ett sätt att uppnå rimligare livsmedelspriser är att sänka moms på mat. Förhållandena inom partihandel och detaljhandel bör studeras med hänsyn till dessas effekter på prisbildning och konkurrens. Ett folkhälsomål bör uppställas som ett delmål. Livsmedel som producerats på ett i Sverige förbjudet sätt bör ej få importeras. *Inkomstmålet* bör omformuleras så att det syftar till "rimlig företagsekonomisk lönsamhet." I anslutning till det *regionalpolitiska målet* bör eftersträvas att

insatserna för jordbruket – liksom för industri och annat näringsliv – utgår ur en samlad regionalpolitik. *Miljömålet* bör innebära att kemikalieanvändningen minimeras och att växtnäringsläckaget reduceras till en nivå som naturen tål. Alternativa odlingsformer bör utvecklas, och forskning och utveckling inom detta område bör få ökat stöd. Det svenska odlingslandskapet skall nyttjas och hävdas. Nya typer av jordbruksråvaror bör göras ekonomiskt konkurrenskraftiga genom ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Under rubriken *samhällsekoniskt mål* anføres att lediga resurser i jordbruket bör utnyttjas för s.k. alternativ produktion av råvara till energi- och industrisektorerna. Beträffande den internationella utvecklingen framhålls att avreglering inte är en fråga för Sverige ensamt. Det krävs en ömsesidig avreglering i världen för att inte en ny snedfördelning skall uppstå på den nationella och internationella marknaden. En bättre marknadskontakt i det inhemska prisregleringssystemet förordas. En grundprincip bör vara att jordbrukarnas inkomster härrör från producerade varor, inte från "icke-produktion". På åtminstone något område måste finnas en öppen och obegränsad produktionsmöjlighet. Detta skulle vara möjligt på energi- och industriråvaruområdet, där de totala volymerna är stora.

Utskottet ansluter sig i allt väsentligt till de synpunkter som framförs i bilaga 2 till propositionen angående livsmedelspolitikens mål och medel. Utskottet anser att denna politik behöver reformeras med hänsyn till både den nationella och internationella utvecklingen. Som framhålls i propositionen bör reformarbetet utgå från att de olika livsmedelspolitiska målen konkretiseras och preciseras samt att nya medel utarbetas för att uppnå dessa mål. Utskottet har i huvudsak ingen erinran mot föredragandens uttalanden om utgångspunkterna för reformarbetet. Den parlamentariska arbetsgrupp som enligt föredraganden kommer att tillkallas skall bl.a. få i uppgift att utforma förslag till en ny livsmedelspolitik fr.o.m. år 1990.

Det anförda innebär att utskottet i detta läge inte har anledning att gå närmare in på de förslag angående livsmedelspolitikens mål och medel som framställs i de ovan refererade motionerna. Som en sammanfattande bedömning kan konstateras att motionerna innehåller åtskilliga synpunkter på livsmedelspolitikens inriktning vilka redan i dag vunnit allmän acceptans. Det gäller t.ex. kraven på ett jordbruk och en livsmedelsproduktion som tar hänsyn till en god miljö och till behovet av en långsiktig och planerad hushållning med våra naturresurser. Motsvarande gäller det förhållandet att någon ensidig neddragning av det svenska gränsskyddet inte bör komma i fråga. En förutsättning är, som framhålls i propositionen, att andra länder visar prov på samma ansträngningar. Vidare anser utskottet att det finns anledning att ytterligare understryka miljöns långsiktiga betydelse för den ekonomiska utvecklingen i allmänhet och för jordbruksnäringen i synnerhet samt betydelsen av att jordbruksnäringen får en utformning som främjar de regionalpolitiska målen.

I övrigt anser utskottet att det i detta sammanhang saknas underlag för en så genomgripande och detaljerad behandling av livsmedelspolitiken som motionerna – i synnerhet centerpartiets motion Fi29 – förutsätter. Utskottet utgår givetvis från att diskussionen kan återupptas när resultatet av det

reformarbete som aviseras i bilaga 2 föreligger i form av en proposition till riksdagen med konkreta förslag rörande inriktningen av livsmedelspolitiken.

1988/89:JoU4y

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Fi4, Fi8, Fi11, Fi21 och Fi29 i motsvarande delar avstyrks, i den mån de ej kan anses tillgodosedda med vad utskottet anført ovan.

Propositionen och motionerna föranleder i övrigt inget yttrande från jordbruksutskottets sida.

Stockholm den 24 november 1988

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Hans Gustafsson (s), Sven Eric Lorentzon (m), Grethe Lundblad (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Åke Selberg (s), Ingvar Eriksson (m), Lennart Brunander (c), Annika Åhnberg (vpk), Åsa Domeij (mp), Inge Carlsson (s), Ove Karlsson (s), Anders Castberger (fp) och Thor Mattisson (m).

Avvikande meningar

1. Jordbrukspolitikens mål och medel

Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (c) anför:

Enligt vår mening bör synpunkterna i centerpartiets motion Fi29 läggas till grund för reformarbetet på jordbrukspolitikens område. Som motionärerna anført måste behovet av förnybara miljövänliga naturresurser och kravet på en levande landsbygd påverka utformningen av jordbrukspolitik. Det är därför felaktigt att, som jordbruksministern, göra bedömningen att åkermarken saknar alternativ användning och att det används för mycket kapital och arbete inom jordbruket. Dagens miljösituation i världen med storskalig miljöförstörelse genom förurning, förgiftning och klimatförändringar kan leda till att det ekologiska systemets produktionsförmåga kommer att avsevärt nedsättas. Jordbrukspolitik och *beredskapsmålet* måste därför utformas med hänsyn till en förändrad miljö- och naturressurssituation. Beträffande *konsumentmålet* bör understrykas att ett sätt att uppnå rimligare livsmedelspriser är att sänka momsen på mat. Förhållandena inom partihandel och detaljhandel bör studeras med hänsyn till dessas effekter på prisbildning och konkurrens. Ett folkhälsomål bör uppställas som ett delmål inom konsumentmålet. Livsmedel som producerats på ett i Sverige förbjudet sätt bör ej få importeras. *Inkomstmålet* bör omformuleras så att det syftar till "rimlig företagsekonomisk lönsamhet." I anslutning till det *regionalpolitiska målet* bör eftersträvas att insatserna för jordbruket – liksom för industri och

annat näringsliv – utgår ur en samlad regionalpolitik. *Miljömålet* bör innebära att kemikalieanvändningen minimeras och att växtnäringssläckaget reduceras till en nivå som naturen tål. Alternativa odlingsformer bör utvecklas, och forskning och utveckling inom detta område bör få ökat stöd. Det svenska odlingslandskapet skall nyttjas och hävdas. Nya typer av jordbruksråvaror bör göras ekonomiskt konkurrenskraftiga genom ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Inom ramen för ett nytt *samhällsekonomiskt mål* bör eftersträvas att lediga resurser i jordbruket utnyttjas för s.k. alternativ produktion av råvara till energi- och industrisektorerna. Beträffande den internationella utvecklingen bör framhållas att avreglering inte är en fråga för Sverige ensamt. Det krävs en ömsesidig avreglering i världen för att inte en ny snedfördelning skall uppstå på den nationella och internationella marknaden. En bättre marknadskontakt i det inhemska prisregleringssystemet bör eftersträvas. En grundprincip bör vara att jordbrukarnas inkomster härrör från producerade varor, inte från "icke-produktion". På åtminstone något område måste finnas en öppen och obegränsad produktionsmöjlighet. Detta skulle vara möjligt på energi- och industriråvaruområdet, där de totala volymerna är stora.

2. Utgångspunkterna för den framtida jordbrukspolitiken

Lars Ernestam och Anders Castberger (fp) anför:

Som framhålls i motion Fi11 (fp) måste jordbrukssektorn marknadsanpassas så att överskotten elimineras. Miljöhänsynen måste öka, och den onda cirkeln med regleringar som ständigt föder nya regleringar måste brytas. Det är angeläget att värna om ett livskraftigt svenskt jordbruk, dels för att det producerar livsmedel för vilka vi kan påverka kvalitet och produktionsmetoder, dels för att jordbruket tillför samhället en rad nyttigheter utöver livsmedel. Det har bl.a. stor betydelse för vår beredskap, för miljövården och för regionalpolitik, turism och friluftsliv. En ny jordbrukspolitik måste utgå från en helhetssyn där allt detta vägs in och inte bara anpassas efter livsmedelsproduktionen. Reformarbetet bör inriktas på fri prisbildning och avveckling av prisregleringslagen. Effekterna av en omställning för lantbrukarna kan mildras om man samtidigt inför en generell arealersättning – varigenom lantbrukarna i särskild ordning får betalt för landskapsvård, beredskap m.m. – och intensifierar pågående försök och forskning för utveckling av lönsam energiodling m.m. på åkermark. Det är också rimligt att jordbruket får en väl tilltagen omställningstid varunder staten lämnar vissa garantier. Internationellt bör Sverige verka för en minskning av subventioner och gränsskydd för jordbruket. Någon ensidig förändring av det svenska gränsskyddet bör dock ej ske.

3. Livsmedelspolitikens framtida utveckling

Annika Åhnberg (vpk) anför:

En grundläggande svaghet i propositionen är att diskussionen om behovet av en omläggning av livsmedelspolitiken förs huvudsakligen i ekonomiska termer. Ett betydligt vidare betraktelsesätt måste dock anläggas på hithöran-

de problem. Som anförs i motion Fi8 (vpk) behövs en sammanhållen nationell livsmedelspolitik för hela detta område, där sårbarheten minskas samt ekologiska och regionalpolitiska hänsyn ökas. Jordbruket är i sin nuvarande form i hög grad beroende av importerade insatsmedel, där priserna hålls höga på grund av kartellliknande överenskommelser. Det s.k. världsmarknadspriset är ett konstlat pris som styrs av ett fåtal privata storföretag och vissa länder med konstant överskottsproduktion. Det är missvisande att hävda att livsmedelspriserna skulle sjunka i avgörande grad om vi lät "världsmarknadspriserna" slå igenom med resultat att stora delar av det svenska jordbruket skulle slås ut. För att få så bra och billig mat som möjligt bör vi trygga vår egen livsmedelsproduktion och i största utsträckning göra oss oberoende. Ett första steg på vägen mot billigare livsmedel är att slopa matmomsen. De synpunkter som anförts i motion Fi8 bör således beaktas vid utformningen av den framtida livsmedelspolitiken.

4. Ett uthålligt och resursbevarande jordbruk

Åsa Domeij (mp) anför:

Miljöpartiet ställer sig bakom regeringens önskan att reformera jordbruket men anser samtidigt att synpunkterna i motion Fi21 bör läggas till grund för kommande beslut om jordbrukspolitiken. Det innebär bl.a. att näringens värde från beredskapssynpunkt måste understrykas ytterligare. För att minska importberoendet och de negativa miljöeffekterna bör användningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel kraftigt minskas. De relativt höga matpriserna beror, som anförs i motionen, till stor del på förädlingsindustrin och handeln samt världens högsta matskatt, momsen. Det bör vara en balans mellan livsmedlens olika kostnadselement. Av sårbarhetsskäl bör vi starta en decentraliseringsprocess för livsmedelsindustrin.

Som anförs i motionen bör hela åkerarealen utnyttjas, i första hand för produktion av baslivsmedel och i andra hand för energi. En sådan inriktning ger också positiva regionalpolitiska effekter. En modernisering och förnyelse av det svenska jordbruket måste ha som mål att avveckla kemikaliejordbruket och ge landet ett jordbruk som är uthålligt och resursbevarande och inte bidrar till att förstöra vattendrag och hav. Avgifterna på konstgödsel och jordbruksgifter bör höjas mycket kraftigt och återföras som arealersättning till odlarna. Momsen på svensk basmat bör avskaffas med höjning av den allmänna momsen.

Särskilt yttrande

Sven Eric Lorentzon, Ingvar Eriksson och Thor Mattisson (alla m) anför:

Till skillnad från övriga oppositionspartier har vi ansett att det inte för närvarande finns anledning att göra en genomgripande behandling av jordbrukspolitiken. Något sakligt underlag för en meningsfull beredning av motionsförslagen rörande jordbrukspolitikens mål och medel finns ej. Även om dessa motioner i och för sig innehåller synpunkter som vi delar har vi

således inte ansett det motiverat att nu ta ställning i hithörande frågor. 1988/89:JoU4y
Beträffande moderata samlingspartiets principiella inställning i jordbruks-
politiska frågor hänvisar vi till tidigare behandlade motioner från detta parti.